

**УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**СТАН ТА УМОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

Колективна монографія

За редакцією
Непочатенко О.О.

Умань – 2018

УДК 338.2(477)
С76

*Друкується за рішенням вченої ради
Уманського національного університету садівництва
(протокол №5 від 3 травня 2018 року)*

Рецензенти:

Щурик М.В. – доктор економічних наук, професор;

Жудро М.К. – доктор економічних наук, професор;

Нестерчук Ю.О. – доктор економічних наук, професор.

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів відповідальність несуть автори. Матеріали подаються в авторській редакції.

- С 76 **Стан** та умови розвитку економіки в Україні: теорія, методологія, практика / Під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. – Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2018. – 264 с.
ISBN 978-966-304-263-3

У монографії викладені результати досліджень сучасних проблем розвитку економіки України. Висвітлені соціально-економічні аспекти функціонування економіки. Розглянуто роль та місце фінансової та податкової політики у забезпеченні поступального розвитку економічної системи. Досліджено розвиток окремих галузей національної економіки. Значну увагу приділено теоретичним та практичним аспектам розвитку підприємницької діяльності як основи успішного функціонування економіки країни.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки.

УДК 338.2(477)

ISBN 978-966-304-263-3

© Уманський національний
університет садівництва, 2018

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

1.1. Формування ефективної національної моделі економічного розвитку України – ключовий елемент державного устрою (Коваленко І.Ф., к.е.н., доцент; Кицак Т.Г., к.е.н., доцент, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»).....	8
1.2. Методологічні особливості дослідження ринку в умовах недосконалої конкуренції (Мороз О.В., д.е.н., професор; Благодир Л.М., к.е.н., доцент, Філатова Л.С., Вінницький національний технічний університет).....	13
1.3. Теорія і практика використання лізингу на ринку фінансових послуг України (Сова О.Ю., к.е.н., Університет економіки та права «КРОК»)	25
1.4. Науково-методичні засади індикативної оцінки результативності реалізації стратегії сталого сільського розвитку (Тимошенко М.М., к.е.н., доцент, Житомирський агротехнічний коледж).....	35
1.5. Національні особливості українського протекціонізму на ринку праці (Костюк В.С., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)...	43
1.6. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення соціального захисту (Мальований М.І., д.е.н., доцент; Мальована М.М., Уманський національний університет садівництва).....	48
1.7. Фактори функціонування системи соціального страхування населення (Стожок Л.Г., к.е.н., ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»).....	60
1.8. Економічна злочинність: ознаки та причини поширення в розвитку підприємництва (Ревуцька А.О., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва; Ковальчук І. М., студентка факультету права і адміністрації Ягеллонського університету в кракові, Польща).....	64

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ

2.1. Фінансовий механізм організації міжбюджетних відносин в Україні та шляхи його удосконалення (Гузар Б.С., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва).....	71
2.2. Перспективи посилення фіскальних властивостей податку на додану вартість в Україні (Боровик П.М., к.е.н., доцент; Волков Н.М., Чаплінська Л.В., Уманський національний університет садівництва).....	77
2.3. Інструменти податкового регулювання як засіб стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання (Лисенко А.М., к.е.н., доцент, Центральноукраїнський національний технічний університет).....	81
2.4. Zastosowanie biometrii w bankowości (dr Ewa Jagodzinska-Komar; prof. Jacek Grzywacz, Poland).....	87
2.5. Особливості кредитних відносин банківських установ із позичальниками (Власюк С.А., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)...	92

реформування вітчизняного механізму справляння податку на додану вартість, яке відбулось шляхом прийняття відповідного розділу Податкового кодексу України, та внесення до нього низки змін, порядок нарахування і сплати цієї податкової форми ще є далеким від досконалості.

Зокрема, до ключових недоліків сучасного вітчизняного механізму справляння ПДВ, як показали результати дослідження, необхідно віднести можливість відшкодування від'ємного значення об'єкта оподаткування з ПДВ з бюджету, значну кількість податкових пільг, а також те, що податок на додану вартість стимулює розвиток не виробництва а торгівлі та зумовлює інфляційні процеси і стимулює використання цього податку та його платників у схемах податкових оптимізацій.

Результати дослідження показали, що основними напрямками вдосконалення порядку нарахування і сплати податку на додану вартість в Україні повинні бути розширення повноважень фіскальних органів щодо перевірок достовірності сум ПДВ, заявлених до відшкодування та підвищення рівня відповідальності працівників фіскальної служби за їх результати, посилення відповідальності платників та їх посадових осіб за незаконне декларування від'ємного значення об'єкта оподаткування з ПДВ, розробка і запровадження понижуючих коефіцієнтів до сум задекларованого бюджетного відшкодування за результатами операцій з експорту сировини та низько технологічної продукції, посилення відповідальності осіб за реєстрацію фіктивних фірм. Чіткіша координація дій податкових та митних підрозділів ДФС України з метою запобігання фіктивного експорту а також імпорту товарів за заниженими цінами, скорочення пільг з ПДВ.

Подальші напрацювання в обраному напрямі фінансово-економічних досліджень слід присвятити деталізації окреслених нами шляхів вдосконалення порядку нарахування і сплати ПДВ та моделюванню їх наслідків для держави і окремих платників цього податку.

2.3. Інструменти податкового регулювання як засіб стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання

Ефективне функціонування економіки в умовах зростання ролі наукомістких ресурсозберігаючих технологій не можливе без інтенсивного використання знань, широкого упровадження інновацій, що значною мірою забезпечується застосуванням дієвих інструментів податкового регулювання (інвестиційно-інноваційний податковий кредит, прискорена амортизація та ін.), спрямованих на стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання. Однак інноваційні процеси в економіці України не є вагомим чинником зростання національної економіки, а тенденції їх розвитку не мають сталого характеру прояву. Так, частка підприємств, які займалися інноваціями, збільшилася протягом 2000-2016 рр. з 18,0 до 18,9%. У 2000 р. інновації впроваджувалися на 14,8 % промислових підприємств, у 2015 р. – на 15,2%. Водночас, у 2000 р. на промислових підприємствах було впроваджено 1403 нових технологічних процеси та 15323 інноваційних види продукції, тоді як у 2015 р. – відповідно, 1217 та 3136. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції скоротилася з 9,4% у 2000 р. до 1,4 % у 2015 р.¹⁴⁸

Отже, інноваційні процеси в економіці України можна охарактеризувати як

¹⁴⁸ Наука, технології та інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

нестійкі та позбавлені довготермінових стимулів для розвитку інноваційної діяльності, а інструменти податкового регулювання цих процесів – як такі, що недостатньо стимулюють інноваційну активність суб'єктів господарювання. Це свідчить про актуальність дослідження інструментів податкового регулювання як засобу стимулювання інноваційної активності.

Згідно доповіді «Глобальний інноваційний індекс - 2017», підготовленої Корнельським університетом, школою бізнесу INSEAD та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, де міститься детальна інформація (81 показник) про інноваційну діяльність у 127 країнах світу, Україна за глобальним інноваційним індексом посідає 50-те місце у рейтингу (таблиця 1).

1. Україна у рейтингу «Глобальний інноваційний індекс – 2017»

№ з/п	Країна	Індекс, %	Місце рейтингу
1	Швейцарія	67,69	1
2	Швеція	63,82	2
3	Нідерланди	63,36	3
4	США	61,40	4
5	Об'єднане королівство	60,89	5
6	Польща	41,99	38
7	Румунія	39,16	42
8	Російська федерація	38,76	45
9	Україна	37,62	50
10	Ємен	15,64	127

Джерело: систематизовано автором на підставі опрацювання доповіді «Глобальний інноваційний індекс - 2017»¹⁴⁹

Інноваційну активність суб'єктів господарювання України відстежуємо за динамікою питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями, на рис. 1.

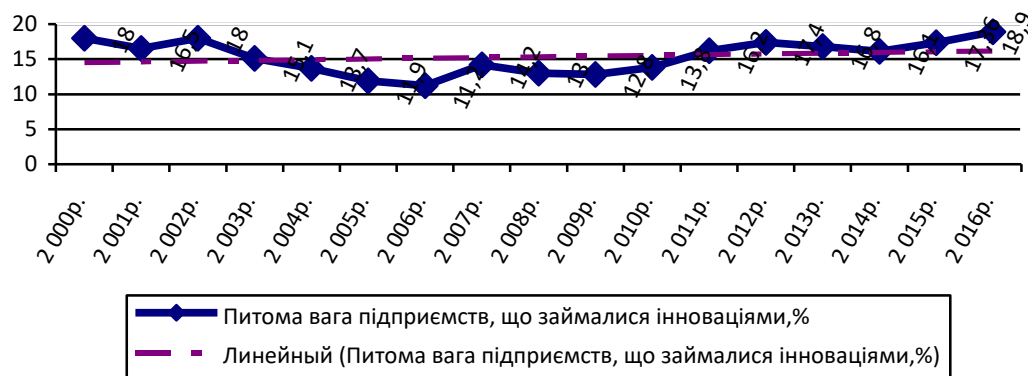

Рис. 1. Динаміка питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями в Україні за 2000-2016 рр.

Джерело: побудовано автором на підставі опрацювання статистичної інформації¹⁵⁰

Загальна сума витрат на інновації збільшилася з 8045,5 млн. грн. у 2010 р. до

¹⁴⁹ The Global Innovation Index 2017 Innovation Feeding the World [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf.

¹⁵⁰ Наука, технології та інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

23229,5 млн. грн. у 2016 р., тобто у 2,9 рази. Динаміку витрат за напрямками використання інноваційних коштів підприємствами України відображено на рис. 2.

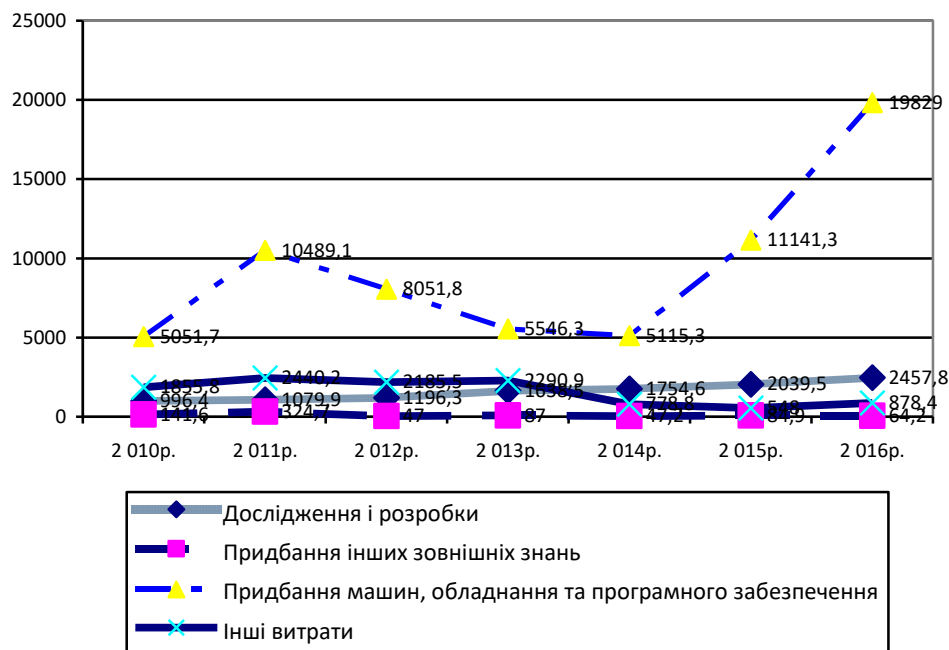

Рис. 2. Витрати за напрямками використання інноваційних коштів підприємствами України у 2010-2016 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором на підставі опрацювання статистичної інформації¹⁵¹

Як видно з рис. 2, значна сума витрат у 2010-2016 рр. була використана підприємствами України на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Істотно менший обсяг коштів використовується на дослідження і розробки та придбання інших зовнішніх знань.

Інноваційну активність промислових підприємств України відстежуємо за динамікою питомої ваги промислових підприємств, що впроваджували інновації, та питомою вагою реалізованої інноваційної продукції у обсязі промислової продукції (рис. 3).

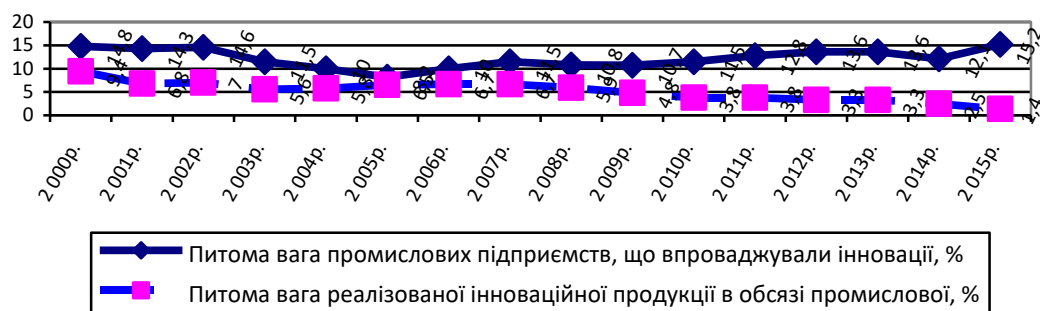

Рис. 3. Питомі показники інноваційної активності промислових підприємств України, 2000-2016 рр.

Джерело: побудовано автором на підставі опрацювання статистичної інформації¹⁵²

¹⁵¹ Наука, технології та інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

¹⁵² Наука, технології та інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

На рис. 3 відслідковується негативна динаміка змін питомої ваги реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції, що пов'язано, зокрема, зі зменшенням кількості найменувань інноваційних видів продукції, впроваджених у виробництво (рис. 4).

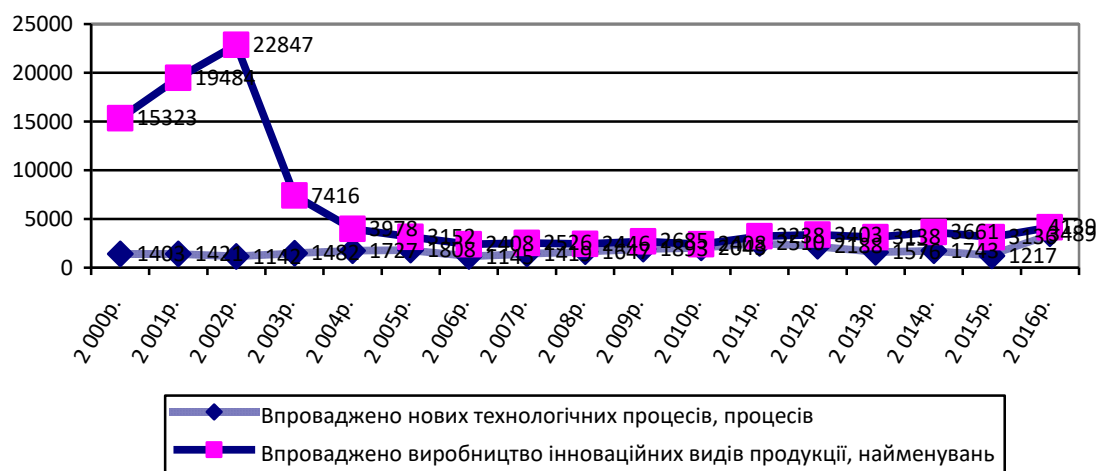

Рис. 4. Впровадження інновацій на промислових підприємствах України у 2000-2016 рр.

Джерело: побудовано автором на підставі опрацювання статистичної інформації¹⁵³

Низька інноваційна активність суб'єктів господарювання значною мірою пов'язана з недосконалістю засобів державного регулювання інноваційних процесів в економіці, які за способом впливу на інноваційний розвиток розподіляються на прямі та непрямі. Прямі способи впливу (фінансування НДДКР та інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів, формування державної інноваційної інфраструктури і т. ін.) мають, як правило, адресний характер, а непрямі (запровадження інструментів податкового регулювання) є краще узгодженими з умовами ринкових відносин та відкривають більш широкий діапазон дії.

Одним із актуальних завдань для України на сучасному етапі є використання податкової політики як засобу макроекономічного регулювання інноваційних процесів в економіці. Регулювальна функція оподаткування реалізується за допомогою спеціальних інструментів, вбудованих у систему оподаткування загалом та, зокрема, у кожний податок.

Податки здійснюють безпосередній вплив не лише на результати фінансово-господарської діяльності окремих платників, а й на розвиток регіонів та на макроекономічні процеси в економіці. Тому розвинені країни світу активно використовують можливості системи оподаткування як вбудованого економічного регулятора.

Виконання регулювальної функції податків передбачає:

- формування більш досконалої системи оподаткування на основі удосконалення методики розрахунку та порядку сплати існуючих податків (зборів);
- підвищення ефективності застосування податків за рахунок забезпечення можливості використання законних методів податкової оптимізації;
- встановлення податкових ставок та можливостей щодо їх регулювання.

¹⁵³ Наука, технології та інновації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Існуючі інструменти податкового регулювання економічних процесів розподіляються на системні, комплексні та локальні (рис. 5).

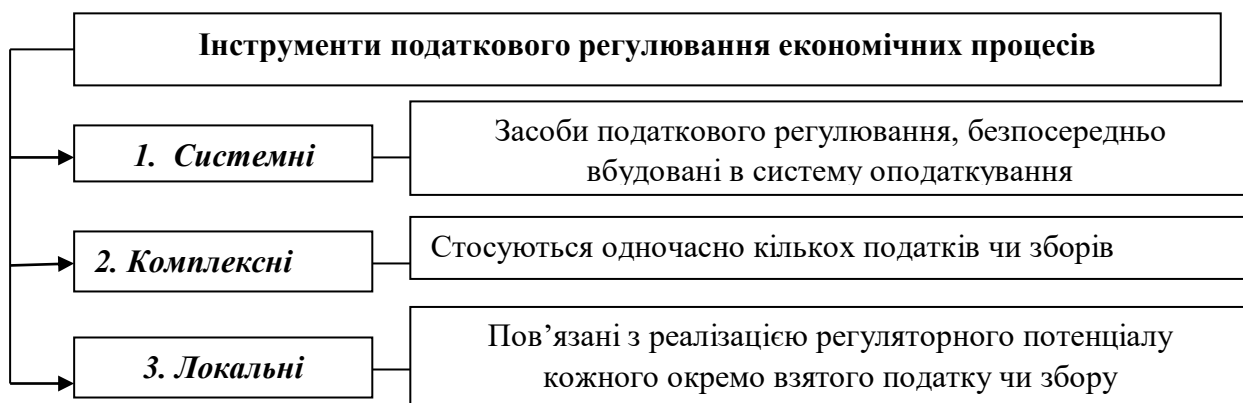

Рис. 5. Розподіл інструментів податкового регулювання економічних процесів за характером дії

Джерело: розробка автора на основі систематизації інформації¹⁵⁴

Основними методами податкового регулювання є: податкові пільги, податкові канікули, податкові кредити, врегулювання проблеми подвійного оподаткування, реструктуризація податкової заборгованості. Для стимулювання інноваційної діяльності у економічно розвинених країнах світу застосовуються такі інструменти податкового регулювання, як: інвестиційно-інноваційний податковий кредит (США, Франція, Іспанія, Люксембург та ін.), інвестиційна податкова знижка (Бельгія, Великобританія, Данія, Італія, Іспанія, Нідерланди та ін.), прискорена амортизація (Австрія, Швеція, Франція, Греція та ін.), зниження ставок податку на прибуток (Франція, Греція, Туреччина) (рис. 6).

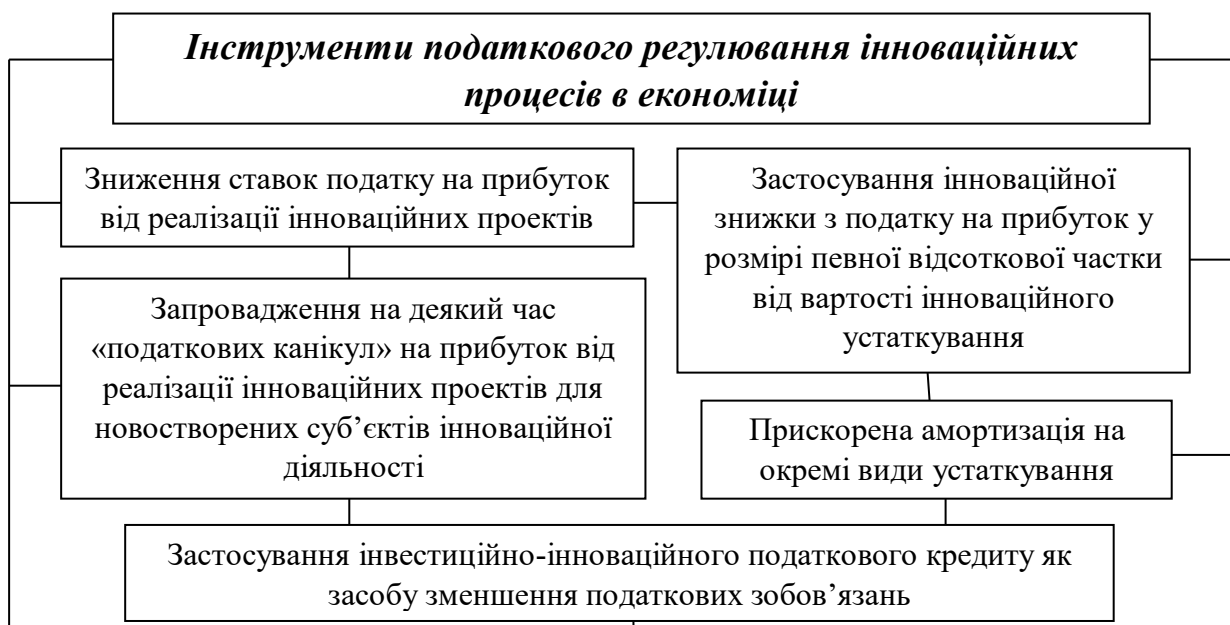

Рис. 6. Основні інструменти податкового регулювання інноваційних процесів в економіці країн світу

Джерело: розробка автора на основі систематизації інформації^{155, 156, 157}

¹⁵⁴ Іванов Ю.Б. Податковий менеджмент / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима, В.В. Карпова // Податковий менеджмент: навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 525 с.

Водночас слід зазначити, що у нормативно-правовому забезпеченні питань регулювання інноваційних процесів в економіці України на основі застосування податкових інструментів є ряд недоліків, зокрема:

1. У Законі України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV (редакція від 05.12.2012 р.) виключено розділ V «Особливості в оподаткуванні та митному регулюванні інноваційної діяльності»;

2. У Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» від 08.09.2011 р. № 3715-VI (редакція від 05.12.2012 р.) не прописано особливості податкового стимулювання інноваційної діяльності;

3. У Податковому кодексі України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (редакція від 27.02.2018 р.) визначено порядок надання та застосування пільг по податках, проте відсутні поняття «інноваційні процеси» та «інноваційна діяльність».

В Україні спектр податкових пільг, які можуть використати суб'єкти господарювання для стимулювання інноваційної діяльності, у порівнянні з 2015 р. скоротився і є досить обмеженим (таблиця 2).

2. Податкові пільги у сфері регулювання інноваційних процесів, передбачені податковим кодексом України (ПКУ)

№ з/п	Сутність пільги
1.	Звільняються від оподаткування ПДВ операції із ввезення на митну територію України (якщо ці товари застосовуються платником податку для власного виробництва та якщо ідентичні товари не виробляються в Україні) (п. 16 ст. 197 ПКУ):
	- устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;
	- матеріалів, комплектуючих, що використовуються для виробництва такого устаткування.
2.	Не підлягають оподаткуванню акцизним податком операції з реалізації електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії (пп. 213.2.8 п. 213.2 ст. 213 розділу VI ПКУ).

Джерело: систематизовано автором на підставі ПКУ¹⁵⁸

¹⁵⁵ Білик В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності / В.В. Білик // Економіка і суспільство: Електронне наукове фахове видання. – Мукачів: Мукачівський державний університет. – № 10, 2017 р. – с. 172-176. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/journal-10/17-statistics-10/1052-bilik-v-v>.

¹⁵⁶ Кизим М.О. Класифікація інструментів податкового стимулювання інновацій / М.О. Кизим, Л.В. Касьянова // Проблеми економіки. – Харків: ВД ІНЖЕК, 2012 р., №4. – С. 23-29 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2012-4_0-pages-23_29.pdf.

¹⁵⁷ Марченко О.І. Інвестиційний податковий кредит як стимул до нарощування випуску інноваційної продукції в Україні / О.І. Марченко, Г.С. Мельничук // Вісник ЖДТУ, серія: Економічні науки. – 2013 р., №1(63). – С. 362-366 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/29799/36837>.

¹⁵⁸ Податковий кодекс України / Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (редакція від 27.02.2018 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Діючи на даний час інструменти податкового регулювання не можуть належним чином стимулювати інноваційний розвиток економічних процесів в Україні. Для забезпечення ефективного впливу податкових інструментів на стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання необхідно: чітко прописати податкові регулятори інноваційної діяльності в базових нормативно-правових документах (у Законах України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності», Податковому кодексі України), застосовувати у вітчизняній практиці досвід економічно розвинених країн світу та запровадити дієву систему податкових пільг. Такий підхід не лише сприятиме розвитку ринкових відносин, стимулюванню інноваційної активності суб'єктів господарювання, а й забезпечуватиме наповнюваність бюджету.

2.4. Zastosowanie biometrii w bankowości

1. Wstep

Wielu ekonomistów zwraca uwagę na zastosowanie biometrii w bankowości. Skorzystanie z tej innowacyjnej technologii ułatwi konsumentom korzystanie z usług oraz produktów oferowanych przez banki. Klienci nie będą musieli zapamiętać haseł oraz kodów PIN, aby przeprowadzić transakcje płatnicze i to zapewni wyższy poziom bezpieczeństwa transakcji. Na początku biometria była wykorzystywana tylko w krytycznych obszarach w bankach np. w skarbcach czy w centrach danych. Po raz pierwszy w 2002 roku biometrię w bankomatach wprowadził bank BanCafe w Kolumbii. Natomiast obecnie liderem jest Japonia, gdzie funkcjonuje ponad 100 tys. Bankomatów wyposażonych w urządzenia przeprowadzające analizę odcisku palca¹⁵⁹.

„Postęp technologiczny otwiera przed firmami nowe możliwości pozytywnego oddziaływania na społeczeństwo. 87% badanych wyraża przekonanie, że czwarta rewolucja przemysłowa – będąca połączeniem technologii cyfrowych i infrastruktury informatycznej – przyczyni się do wyrównania szans i zwiększenia stabilności, a zdaniem 75% ankietowanych wpływ przedsiębiorstw na kształtowanie przyszłości w tym zakresie będzie dużo większy niż wpływ administracji publicznej i innych organizacji”¹⁶⁰.

1. Zastosowanie technologii biometrycznych na świecie

Według prognoz zawartych w raporcie „Biometric System Market – Global Forecast to 2022”¹⁶¹ opracowanym przez firmę Markets and Markets oszacowano, że rynek oferujący technologie biometryczne osiągnie poziom 32,73 mld USD do 2022 r. Prognozy te zostały oszacowane na podstawie różnych stowarzyszeń i organizacji biometrycznych; takie jak Biometrics Institute Limited (U.K.), konsorcjum biometryczne (U.S.), Międzynarodowe Towarzystwo Biometric (U.S.), Europejskie Stowarzyszenie Biometryczne (U.K.) i Międzynarodowe Stowarzyszenie Przemysłu Biometrycznego (IBIA) (USA). Przewiduje się, że do 2022 roku wzrost tego rynku będzie spowodowany przez rosnącą popularność wykorzystania technologii biometrycznej w instytucjach finansowych oraz w sektorze opieki zdrowotnej. Do najważniejszych podmiotów na rynku systemów biometrycznych

¹⁵⁹ Biometria – klucz do przyszłości, <https://bankomania.pkobp.pl/bankofinanse/nowe-technologie/biometria-klucz-do-przyszlosci/>

¹⁶⁰ Raport : Trendy HR 2018. Polska. Czas odpowiedzialnych firm, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/human-capital/articles/raport-trendy-hr-2018.html>

¹⁶¹ Biometric System Market – Global Forecast to 2022, Markets and Markets, <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/next-generation-biometric-technologies-market-697.html>

Наукове видання

СТАН ТА УМОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА

Колективна монографія

За редакцією
Непочатенко О.О.

Комп'ютерне верстання

М.І. Мальований

Підписано до друку 20.06.2018 р. Формат 60х84/16
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 15,35
Тираж 100 прим. Замовлення № 1647

Видавець і виготівник «Сочінський М. М.»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744)4-64-88,
(067)104-64-88, (093) 117-08-86,
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi008@gmail.com